

A debat: la lectura al segle XXI

Assistents:

Mònica Baró (MB): responsable de l'Observatori sobre Biblioteques, Llibres i Lectura de la Universitat de Barcelona.

Cristina López (CL): directora del Servei de Biblioteques de Suport a l'Aprenentatge de la Universitat Oberta de Catalunya.

Juan Insua (JI): director del Festival Internacional de Literatura Kosmopolis del Centre Cultura Contemporània de Barcelona.

Eduard Sanjuán (ES): periodista i director del programa *30 minuts* de TV3.

Josep Lluch (JL): responsable de l'Editorial Proa del Grup 62.

Lluís Vicente (LV): director de la Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès i editor de l'*ITEM 55*.

Mireia Siles (MS): responsable de Comunicació de SIDA STUDI i membre del Consell Editor d'*ITEM*.

MS: La lectura al segle XXI és un tema que per als bibliotecaris inclou molts aspectes apassionants i difícils d'aglutinar en una hora i mitja. En aquesta ocasió, hem volgut parlar no només amb bibliotecaris, sinó també amb altres actors involucrats en aquest sector. El resultat ha estat un debat ric i divers, que ha abastat aspectes com el comportament del lector, l'accés a la informació, els canvis en la lectura, el llibre electrònic o el paper de les institucions i la societat.

LV: Comencem parlant de la lectura. És veritat que estem en un moment de transició? Què passa amb els joves, ja no llegeixen?

JL: Mira, segons les meves dades, crec que hauríem de tenir una mica de por, perquè aquesta sobreestimació que té actualment el jovent fa molt difícil que els sigui atractiu agafar un llibre i llegir. Tinc la sensació que serà més difícil llegir *Guerra i pau*. Per què? Doncs perquè et poden dir: "En porto dos paràgrafs i no hi passa res".

LV: Però... i canviant el format? No creieu que els joves poden trobar més atractiu llegir?

MB: No, el problema el tenen en la comprensió del que llegeixen. Aquest és el problema i és el que posen de manifest els estudis internacionals. Els nostres estudiants, segons l'*Informe PISA*, tenen un problema de comprensió lectora, no tant de textos narratius com de textos discontinus, com ara la interpretació de gràfics, de taules o de formularis. No oblidem que quan parlem de lectura no parlem només de lectura literària. Jo, per exemple, amb estudiants de primer de Biblioteconomia en una assignatura que abans es deia Història del Llibre, tinc un fòrum en què els alumnes han d'opinar sobre aquest tema: "El llibre, una espècie en extinció?". És clar que potser no és una mostra representativa, ja que estem parlant de futurs bibliotecaris i documentalistes, però em sorprèn perquè en alguns casos jo sóc més moderna que no pas ells. Defensen a mort el llibre de paper sobretot per aspectes sensorials com l'olor, el tacte, la comunió amb el llibre, el record del primer llibre que vaig llegir..., és gairebé eròtic! Però sí que argumenten i defensen les dues funcions: la narració, la lectura més íntima, es vehicula a través del llibre en paper i, en canvi, el coneixement i la informació es vehiculen a través d'Internet.

MS: No és un mite el fet que tothom hagi de llegir? Estem en un moment històric en què més gent accedeix a l'educació, però el nostre índex de lectura continua sent un dels més baixos.

ES: Crec que alguna cosa fem malament en el fet de "provocar" lectures. No sé a les escoles quina política de lectura fan servir, però és veritat que en un moment donat

{B·D

Els **millors professionals**
estan al Col·legi i poden utilitzar els
millors serveis professionals:

- o Servei d'orientació laboral
- o Assessoria jurídica i fiscal gratuïtes
- o Compte de correu professional
- o Espais gratuïts al centre de Barcelona
- o Cursos gratuïts i una extensa programació de cursos especialitzats
- o Els millors descomptes del mercat en telefonia fixa, mòbil i internet i altres serveis professionals
- o Publicacions professionals d'accés exclusiu a través de la Biblioteca electrònica: Item, eines i instruments, etc.

Descobreix tot el que podem fer per tu!

Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya
www.cobdc.org

de l'adolescència el fet de llegir es fa odiós. El fet de llegir per obligació i no provocar lectures més espontànies, més lliures, és el que fem malament. La lectura es converteix en una espècie de càstig.

JL: Jo tinc la sospita que el problema és que els professors que obliguen a llegir no els agrada llegir. Ho dic pels títols que trien. Com pot ser que no els facin llegir un llibre d'aventures i d'iniciació com pot ser *Lilla del tresor* o *Dr. Jekyll i Mr Hide* en comptes de clàssics pesats i abstrusos?

ES: Tenim unes noves plataformes increïbles, amb una potencialitat enorme, que ens permeten tenir el *feedback* dels lectors, poder compartir informació, etcètera i no les aprofitem perquè la nova generació que arriba i que és qui domina aquestes eines té un dèficit de continguts.

LV: Quin paper, doncs, poden tenir les noves tecnologies i les xarxes socials per llegir?

CL: El que veig és que des de fa uns anys han sorgit diferents formes per transmetre els continguts. Per exemple, l'iPad et permet llegir contes en un format interactiu que agrada als nens, la Nintendo DS també ha adaptat lectures a través dels jocs. De fet, a l'àmbit universitari ja està passant que no et llegeixes una revista des de l'inici fins al final, sinó que tries aquells articles que t'interessen més. El que cal, doncs, és segmentar els continguts i adaptar-los a les necessitats dels nous usuaris. I una cosa no està renyida amb l'altra. Poden conviure els dos models, el format paper i el digital, però en aquest darrer hem de saber vendre i anar més enllà de fer un simple PDF d'un llibre i crear serveis de valor afegit per a l'usuari.

MB: Estic d'acord amb la Cristina, però hi afegiria una cosa. Pel que fa als nens, l'Eduard deia que existeixen una sèrie d'eines comunicatives per fer més atractiva la lectura, per exemple els blocs de les biblioteques escolars on els nens recomanen llibres. Aquest punt està bé perquè sempre funciona més la comunicació entre iguals que no pas la prescripció, però què acaba passant? Que els que recomanen són els 10 alumnes que llegeixen; què passa, doncs, amb la resta? Es produeix una fractura entre uns lectors molt intensius i molts possibles lectors que no llegeixen. La pregunta seria, per què no els interessa la lectura? Potser sí que els nous formats permetran noves

aproximacions, però crec que s'aprofiten poc les potencialitats dels nous recursos. A més, un no llegeix literatura si abans no s'hi entrena i el problema és que aquests nens tenen poques ocasions d'entrenar-se perquè refusen les propostes dirigides, les obligacions.

MS: Parlem d'aquest concepte de prescripció, d'aquesta obligació de llegir a les escoles.

JJ: Jo recordo les classes de literatura de Borges als anys cinquanta a la Universitat de Buenos Aires, que han transcrit uns alumnes, i eren molt interessants, perquè primer no posava notes, no puntuava, i segon, deia: "Si l'*Ulisses* se'ls cau de les mans, és que no és per a vostès. Ja trobaran el moment per llegir-lo"; és a dir que ja hi entraràs. Hi entraràs per Stevenson, Verne, Wilde, Poe, Whitman, etc., trobaràs l'autor que et faci entrar a la literatura. Ara som davant de dos mons, amb un de nou amb moltes coses per criticar o per veure però que no pot ser rebutjat. Jo ho veig amb els meus fills; el de vint anys, que és a la universitat, si li preguntes què ha llegit, et dirà que *Harry Potter*, però des del punt de vista de l'estructuració de pensament a partir de l'ús de les noves tecnologies i de la carrera que estudia, la seva manera de rumiar i pensar de forma abstracta no té res a envejar a una persona que hagi llegit molts llibres de literatura. Per tant, les noves formes sí que funcionen. Una altra cosa és el context històric. El problema d'aquesta generació és que pensen que tot ha nascut amb ells i cal fer-los entendre que pertanyen a una cultura de més de 2.500 anys d'antiguitat.

LV: Podem parlar de dos tipus de clients o usuaris, la generació Google i la generació Gutenberg? Quin paper pertoca a les editorials? Tenim dos mercats?

MB: No. Tenim un mercat progressiu. El que ha llegit *Harry Potter* està en millors condicions per llegir *Guerra i pau*. És una novel·la que té un rerefons cultural i històric bestial. Hi té l'*Odissea*, tot el cicle artúric... Un bon lector, si és capaç de llegir una novel·la tan complexa com aquesta, pot arribar a entrar en la resta. Estem parlant de lectors que hi han entrat per una via diferent de la prescripció escolar. Això és un aprenentatge boníssim per llegir després *Guerra i pau*.

JL: La clau del moment que estem vivint ara és la crisi de la prescripció. Si haguessin fet llegir *Harry Potter* a les escoles, no hauria tingut èxit. Aquesta democratització de la lectura pot ajudar perquè la gent acabi llegint *Guerra i pau* en el sentit que, en el moment en què es “dessolementza” un llibre, es fa atractiu. Quan ets jove t’agrada anar a la contra. Si dius que un llibre no és per a tu, t’agafen més ganes de llegir-lo. Les pel·lícules i les sèries que miren els joves se les recomanen entre ells, no és el professor qui els diu “hauríeu de veure tal cosa”. Si recomanes un llibre pels seus valors moralistes, historicistes..., no el llegeix ningú. La part bona d’aquesta modernitat és la crisi de la prescripció, la “dessolementzació”, l’accés fàcil; però la part dolenta és la sobreestimulació, la falta de continuïtat en l’esforç, que fa que sovint s’estronquin lectures que podrien ser molt profitoses.

ES: També som davant d’altres formes d’accedir al coneixement. La nostra manera d’accedir-hi, el nostre univers literari, està canviant i probablement la manera de les noves generacions d’accedir al coneixement no és llegint *Guerra i pau*, Cortázar o Josep Pla. Ells arribaran aquí a través d’altres eines i amb un accés particularitzat i introspectiu quan ho necessitin. Al mateix temps que canvia la societat de la informació i els suports tecnològics, també està canviant l’accés al coneixement. Vivim enmig d’una revolució. Eines i continguts que a nosaltres ens servien i donàvem per infinits, vàlids i permanents, no interessaven a altres generacions. Ells troben el coneixement a través d’altres recursos. Jo ho veig molt amb el meu fill de divuit anys. A través d’Internet i de les xarxes socials està informat de tot i aprofundeix en les coses que li interessaven quan ell vol.

CL: El problema és que tendim a comparar i no deixem de tenir la visió del lector com una persona que agafa una novel·la i se la llegeix de principi a final. En canvi, potser hi ha persones que no llegeixen novel·les però són capaces de llegir el diari *The Economist* de dalt a baix. Què passa, que no són lectors? Tots tenim el model del lector com la persona que va a la biblioteca o compra un llibre i comparem la nova realitat amb aquest perfil. Aquest és el principal error que fem.

MS: Per tant, també és un lector qui llegeix Twitter o els correus electrònics? Podríem dir, doncs, que no és veritat que no llegim, sinó que ens passem el dia llegint? Llegim ara més que mai?

CL: Jo crec que sí. Per exemple, jo abans estava subscripta a revistes que m’interessaven. Ara també estic subscripta a blocs de persones per estar al dia de les seves aportacions i també dels comentaris que susciten, que a més enriqueixen el punt de partida de l’autor. És una altra manera de llegir. Ara els diaris també afegixen aquests serveis de valor afegit perquè els usuaris puguin donar les seves opinions i generar més coneixement. Els usuaris passen de ser consumidor a ser també productors de coneixement (neix la figura del *prosumer*).

ES: També està canviant molt la manera de narrar. A la televisió, per exemple, ja no podem fer reportatges lents, reflexius, perquè no els mira ningú. Som a la generació del videoclip. Necessitem molt de contingut. Els joves d’ara tenen Internet, Facebook, Youtube... Volen que passin moltes coses ràpidament. El relat, el contingut de què nosaltres podíem gaudir basat en un estil literari està canviant. Estructuralment, el seu cervell està canviant i, per tant, necessiten històries en què passin moltes coses, si no no els interessa.

MB: Més que canviar el cervell, crec que canvien les pràctiques i els usos, però és veritat el que diu l’Eduard. Si intentes mirar una sèrie pensada per a joves, et tornes boig. Jo no les entenc! Hi ha un tall en el discurs, en la manera de plantejar una història. Jo no puc seguir aquest contingut perquè m’escota i en perdo informació, no puc consumir el seu producte. Hi ha una nova cultura visual d’accés al coneixement que reclama uns aprenentatges que nosaltres no hem tingut i, per tant, ens costa accedir a aquests productes.

JL: Hi ha certs suports, gèneres, la manera d’entendre la literatura, la música o el cinema que estan canviant i no hem de tenir por d’això, perquè és una forma d’enriquiment. Una altra cosa és que quan parlem d’aquesta defensa ho fem des d’una perspectiva humanista clàssica, però també hi ha un altre aspecte que cal destacar i és que ciència i tecnologia també són cultura. Quan

(D'esquerra a dreta) Mireia Siles, Eduard Sanjuán, Mònica Baró, Juan Insua, Cristina López, Josep Lluch i Lluís Vicente al Jardí Romàntic de l'Ateneu Barcelonès.

li demanes a un intel·lectual humanista que t'expliqui quina ha estat la influència de la revolució quàntica, cibernètica o la genètica, observes les dificultats que existeixen i t'adones que alguna cosa està fallant. Si no es comencen a incloure dins de l'educació i de les institucions culturals aquestes disciplines, tindrem un problema. Jo veig, pels joves becaris que ens arriben, que ara hi ha una falta d'elaboració del pensament abstracte i de visió holística. En no tenir una percepció general, estan incapacitats per crear, per exemple, estructures, projectes de llarga durada. Són molt espontanis, directes, però davant d'una estructura filosòfica o ontològica, s'hi perden.

LV: Com es plantegen les editorials aquest nou mercat, si és que podem parlar de nou mercat?

JL: En el cas de l'assaig, amb el plantejament gairebé filantròpic, perquè encara que l'editorial hi perd diners, s'entén que s'ha de fer. Suposo que aquesta fragmentació dificulta agafar un tema i aprofundir-hi durant un temps. I una cosa que us volia comentar és que jo, abans, quan llegia un article de fons en pantalla, em feia la sensació que el llegia amb més superficialitat que en paper, i en canvi ara ja no em passa. No sé si he adquirit nous hàbits o he tingut un canvi neurològic.

MB: Però no creieu que les versions han variat? Que la premsa digital d'ara no és igual que la de paper? Jo he

fet comparacions i crec que la redacció en digital és més directa i més superficial.

Jl: Com a contrapartida, si llegeixes crítiques literàries fetes per amateurs en un bloc, per exemple, estan acomplint una tasca que ja no fa actualment el periodisme.

Jl: O no. La gràcia d'Internet ara és el contrast, el fet que pots consultar fonts molt diverses, des de comparar crítiques a mirar què diuen del Barça el *Marca* i l'*Sport*.

LV: No estem vulgaritzant la cultura amb tant de contrast?

Jl: Potser és més difícil arribar a un punt d'aprofundiment perquè l'excés d'estímuls et fa passar ràpid de pàgina, però aquesta capacitat de contrastar és bona.

MB: Però aquesta capacitat la tens tu, que ets una persona adulta i t'has format. És cert que els joves poden anar d'una banda a l'altra, però del que en diem "contrast crític", no en tenen.

MS: Això ens porta al debat per excel·lència dels bibliotecaris: quins criteris té l'usuari per saber quina informació és bona i quina no? Quin espai tenim dins de l'era de Google?

CL: Bé, en això està clar que el bibliotecari ha d'evolucionar. De la mateixa manera que el professor de literatura, quan et llegeix un llibre, et donava una guia perquè et fixessis en determinades coses, doncs els bibliotecaris també tenim la feina de seleccionar els continguts i garantir-ne la qualitat, perquè és evident que tot el que hi ha a Internet no és vàlid. Nosaltres hem d'ensenyar a les persones els criteris per poder seleccionar la informació que necessiten.

MB: Això és un contingut d'escola del segle xx. És una competència bàsica que ha d'adquirir un alumne. El problema al nostre país és que tenim un desfasament en els aprenentatges, i ara aquest problema només s'acara quan arribem a la universitat, quan, en realitat, el fet de saber-te manegar pel món de la informació en el context actual s'ha d'aprendre a l'escola. No podem permetre que surtin nens al final de l'educació secundària –que ja no tornaran més al sistema formal d'educació– que no sàpiguen informar-se i no coneguin el valor de la informació.

Jl: Hi ha un debat intens pel que fa al paper de les biblioteques. Durant tot el segle xx són les que han legitimitat el saber i un determinat tipus de prescripció. Foucault advertia que el que predominarà al segle XXI no serà la biblioteca, sinó l'arxiu. L'arxiu no és prescriptiu i la biblioteca sí, selecciona. Ara el que passa és que tothom pot introduir un arxiu a Internet, un relat, un vídeo, tothom està prescrivint, opinant..., però aleshores què s'ha d'ensenyar? Quins criteris hem d'ensenyar?

CL: S'han d'ensenyar habilitats. En el cas de la universitat, aquesta ha anat evolucionant. Abans havies d'agafar un llibre i aprendre-te'l de dalt a baix. Ara les universitats volen que acabis la carrera tenint unes habilitats i un pensament crític, que puguis tenir una opinió i que puguis generar coneixement, que aprenguis a aprendre. El nou Espai Europeu d'Educació Superior segueix aquests criteris i ha suposat un canvi en la manera d'aprendre a les universitats. Abans es bastia una assignatura basant-se en els continguts i ara s'enfoquen les assignatures basant-se en el tipus d'habilitats i competències que l'alumne ha d'adquirir. A partir d'aquí s'articulen activitats que per ser desenvolupades recolzen en l'ús de recursos, i no al revés. De fet, si els estudiants que tenim ara, acostumats a les noves tecnologies, els poses a estudiar de la manera que es feia abans, crec que seria un fracàs, perquè perdrien tot l'interès per aprendre.

MB: El que passa és que és tremendament antidemocràtic que això només estigui reservat per als alumnes que van a la universitat. S'ha de poder garantir que qualsevol persona pugui llegir un programa electoral i, amb criteri, pugui comparar i decidir. No pot ser que no sàpiga llegir o no entengui el que hi ha darrere d'un missatge escrit, la intencionalitat, perquè això és el que està passant. No pot ser que una persona no es pugui afrontar a la lectura d'un prospecte d'un medicament, i això és molt greu, perquè hi ha una part de la societat que està, no ja fora de la lectura literària, sinó fora de la comprensió textual i fins i tot iconogràfica. Aquest és el debat d'avui. I el nombre de nois que fan una cerca per Internet i al segon clic paren és elevadíssim.

LV: I quin seria el paper de les editorials?

Jl: Doncs tornant un moment al tema de la prescripció, em fa por que es perdi la prescripció de les editorials.

Jl: En relació amb la prescripció cal comentar un aspecte important. El que no funciona és la prescripció entesa en termes de despotisme il·lustrat, el model de la il·lustració clàssica, però sí que cal una nova il·lustració i un nou tipus de prescripció per al segle XXI. No estic en contra de la prescripció, sinó que crec que aquest nou model ha de tenir en compte el fet que un ensenya i aprèn. Tots sabem alguna cosa i ningú no ho sap tot. És a dir, el saber monolític des d'on es "dicta" càtedra ja no funciona. Cal una bona dosi de generositat i d'obertura, una cosa més propera a un intercanvi entre iguals.

Cl: Jo no crec que les editorials acabin morint, però sí que els caldrà reinventar-se. El problema és que estan com esperant veure què passarà i això també és un risc. S'hauria de donar una volta i veure què és el que vol l'usuari i començar a treballar-hi, ser proactius, no esperar.

MS: Potser podem prendre com a model la indústria de la música?

MB: No. L'escriptor no pot rendibilitzar la seva obra d'altres maneres, com fa un músic avui dia a través dels concerts.

ES: S'haurien de buscar noves formes de negoci perquè l'autor pugui treure profit de les seves obres.

Jl: El que s'està analitzant en la nova economia són les vendes indirectes. S'analitza perquè algú dona la seva obra gratis, perquè després té un rendiment econòmic indirecte a través de conferències, etcètera. De fet, el que s'està analitzant és un nou model econòmic, s'analitzen els canvis d'hàbits, de legislació...

Jl: El que ens interessaria és que qui remeni les cireres sigui el creador de continguts, no Telefónica, que s'enriqueix amb el trànsit de continguts.

LV: Per acabar, parlem del llibre electrònic (e-book). Eduard, com a bon lector, l'utilitzes? Creus que és el futur?

ES: A mi m'agrada el paper, el llibre. M'agrada poder tenir-lo al costat. Personalment, rebo la lectura de continguts llargs en pantalla amb una certa hostilitat. Potser és perquè sóc d'una altra generació, però em veig assegut, amb bona llum, passant les pàgines de paper. Ara bé, el futur està en el llibre electrònic, sobretot pensant com les no-

ves generacions accedeixen a la cultura, perquè ells aprenen a través de la pantalla. Crec que serà un procés irremediabile malgrat que algunes generacions ho veiem amb un cert escepticisme, amb una certa reserva. De fet, jo no vaig en contra de les noves tecnologies. Potser si un dia em regalen un *e-book* m'hi aficionaré com un boig, però ara per ara encara hi ha un cert ritual al voltant del llibre de paper, del llibre físic al prestatge. La col·lecció de llibres indica en certa manera com sóc jo, la meua personalitat està allà, en un espai. Tot això s'evapora amb l'electrònica.

LV: Cristina, des de la universitat com es percep l'arribada del llibre electrònic? Quina experiència teniu amb els usuaris i les usuàries?

Cl: Nosaltres hem apostat perquè els estudiants tinguin tota la bibliografia que recomanen els professors a les aules de les seves assignatures en format digital, sempre que el mercat editorial ens ho permeti. Al mercat editorial internacional gairebé no tenim problemes, perquè hi ha moltes editorials que ofereixen llibres en diferents formats electrònics, per tal que els usuaris el puguin consumir a través d'un *e-book*, una tauleta electrònica, un iPad, etc. On tenim problemes és en l'àmbit del mercat editorial espanyol i català, i en determinades temàtiques, per exemple en humanitats, excepte en dret. El principal problema és que els editors a l'hora de fer accessible els llibres en format electrònic, s'han basat en un model de venda dirigit únicament a usuaris individuals. No s'ha pensat en un model més institucional, com podria ser el que s'adreça a les biblioteques. Actualment, els nostres estudiants, els tenim dispersos per la geografia catalana, espanyola i internacional, i apostant pel llibre electrònic aconseguim la immediatesa en l'accés a la informació que l'alumne necessita en la seva activitat diària d'aprenentatge a la universitat. Al mateix temps, aquesta opció també ens permet reduir costos d'enviament de llibres en paper en préstec. Pel que fa als dispositius, els e-readers, els lectors de llibres digitals, els oferim en préstec, però no ens cenyim a un únic suport, sinó que anem provant diferents models. El mercat de dispositius electrònics evoluciona molt ràpidament. Actualment tenim Kindle 2, Leqtors, Irex Iliad... Ara estem estudiant el darrer model de Kindle, el 3. De fet, els

nous dispositius van en la línia d'intentar imitar la textura i l'olor del llibre, que són trets molt valorats pels usuaris, com dèiem abans. D'altra banda, també tenim iPads que oferim en préstec des de la biblioteca, però als estudiants de dret d'unes assignatures en concret, ja que el producte que s'ofereix en préstec no és tant el dispositiu en si com el contingut a què accedeixen, és a dir, a través de l'iPad poden accedir a una base de dades jurídica de gran utilitat per al seu aprenentatge. De fet, ens està funcionant molt bé i ens vénen alumnes preguntant quines assignatures de dret han de fer per tenir en préstec tot el semestre l'iPad! Ara bé, el que trobo a faltar és la reinversió dels dispositius. Què fem amb els vells quan en surten de nous? Per exemple, es podria donar la possibilitat a l'usuari de comprar el dispositiu per un preu simbòlic, així nosaltres ens desprenem dels suports que per a nosaltres estan obsolets i a la vegada podem comprar-ne de nous. També hem de tenir present que l'objectiu d'una biblioteca no és anar comprant dispositius, però si es fa, és per facilitar-ne l'ús, perquè hi hagi una primera presa de contacte. De fet, per a molts usuaris de la biblioteca, utilitzar-los és una oportunitat per veure com funcionen i, si els agrada, després se l'acaben comprant.

Ji: Avui dia s'està apostant pel mòbil i les tauletes. Els *e-books* han quedat en terra de ningú. Un altre tema és la pantalla. A partir de la realitat augmentada i de totes les aplicacions que s'estan desenvolupant, no sabem què passarà amb la pantalla, pot ser que en pocs anys entri en crisi. L'enfocament d'origen renaixentista de representar la realitat en quadrats i rectangles, com passa amb la pintura, la fotografia, el cinema, la televisió, els ordinadors, mòbils, etcètera, pot viure una transformació radical. El canvi tecnològic és tan accelerat i tan difícil de gestionar, que resulta difícil apostar per una tecnologia específica. Personalment, m'interessa la investigació contínua de les diverses innovacions, i al mateix temps admeto la meua bibliofrènia.

JL: Hi ha dues coses que expliquen la lentitud en l'ús dels llibres electrònics. D'una banda, el públic en desconfia, perquè no sap quin és el millor dispositiu, i de l'altra, les editorials no tenen clar el model de negoci. Ara bé, el futur és digital. Tot i això, em fan molta gràcia aquests intents

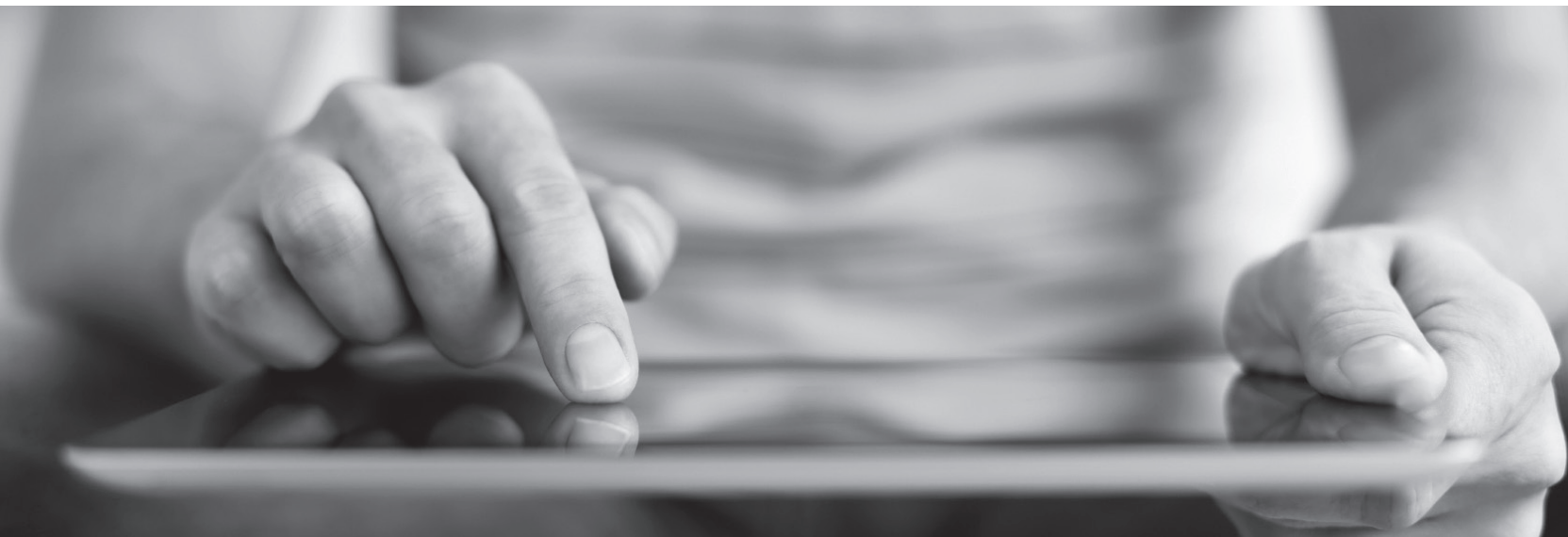
de simulació d'un llibre que fan els *e-books*, aquests esforços per semblar que són de paper, el tacte, l'olor... Escolta, doncs per què no fan un llibre?

MS: Mònica, i a les escoles, s'hi utilitzen els llibres digitals?

MB: Estic d'acord que és un canvi tan vertiginós que qualsevol aposta té un excés de risc, però jo no acabo de veure que amb un dispositiu aconseguim millorar segons quins hàbits o pràctiques de lectura. Sí és cert que la introducció d'ordinadors a les aules està generant uns canvis que caldrà avaluar; primer, perquè el professorat, que està en un altre nivell d'usabilitat, sap treure poc profit de l'eina en comparació amb els alumnes, que, en segon lloc, sí saben utilitzar-la, sobretot per evadir-se. Però el fet que sigui *e-book* o llibre imprès no té transcendència quant a hàbits. Potser els primers dies a un nen li fa gràcia tenir un *e-book*, però jo, per experiència pròpia, et dic que la meua filla de dinou anys no se l'ha mirat mai, el de casa! Jo faig una reflexió històrica: si per passar del rotlle al còdex vam estar quatre-cents anys i per acceptar el paper, tres-cents anys, ara tot passarà més de pressa, però igualment la humanitat té unes inèrcies que són difícils de trencar. Potser sí que en una generació desapareixerà el llibre i que els últims resistents serem nosaltres, però no ho veig clar. Trobo que el dispositiu i els productes associats encara són massa semblants al llibre tradicional.

Ji: El que passa és que no podem centrar la discussió en els suports, perquè va més enllà. Estem parlant de l'educació, de ciutadans que pensin per ells mateixos, que tinguin una cultura democràtica. Si tot el que hi ha darrere de les noves tecnologies condueix a una major democratització de la cultura, benvinguda sigui. Defensem l'accés al coneixement, a la producció, a les fonts de reproducció, als instruments d'alliberació del coneixement.

MB: I aquí és on les biblioteques tenim paper per fer. Sempre, al llarg de la història, hem tingut un paper, a vegades amb el poder i a vegades en contra d'aquest, però des del segle XIX fins ara la biblioteca ha intentat minimitzar les desigualtats i, si el suport és clar, les biblioteques ja faran el possible perquè tothom hi pugui accedir. Això hem fet sempre i això ho continuarem fent, si la societat així ho vol.

©istockphoto/TommiL

LV: Per acabar, una reflexió final sobre el lector i el segle XXI de cada un de vosaltres.

ES: Jo crec que conviuran els dos models durant més temps del que pensem, però la tendència natural serà el món digital.

Ji: Fent una analogia amb el món gastronòmic, jo durant molt temps creia que era vegetarià i després vaig veure que tenia contradiccions i m'agradava el pernil. Malgrat les crisis interconnectades, estem en un moment apassionant, davant d'un canvi profund de paradigma cultural, i benvinguts siguin tots aquells coneixements i les eines que afavoreixin una major democratització de la cultura.

JL: La meva sensació és que no seran dos models sinó tres, quatre, cinc o sis. Per al món infantil es faran uns productes, per als textos d'assaig uns altres, etcètera i potser sorgiran models nous que ara no acabem d'imaginar.

MB: Jo m'adono que cada vegada es potencia més la cultura escrita, mentre que l'oralitat ha quedat al marge. Tot és molt visual i hi ha molta lectura. El que abans resolíem amb una trucada, ara ho fem amb un correu electrònic. Ens fem un tip de llegir i escriure tot el sant dia. Preveig una hiperproducció de textos i d'imatges i un consum obligat amb el dispositiu que sigui més pràctic per a cada ús.

CL: L'interessant de l'evolució de les noves tecnologies és que aquestes ens permeten consumir la informació en el format i des del suport que volem. L'interessant és que sigui l'usuari qui triï, qui decideixi. Crec que els dos models conviuran i que no s'han d'excloure, al contrari, potser si es diversifiquen els suports per tenir accés a la informació, al final podrà passar com amb els vinils, i el paper es convertirà en un "tesor" en el futur.

LV: Potser amb aquest debat hem generat més preguntes que no pas respostes. Gràcies a tots per participar-hi.